

honderd keer zien wij: de film. Voor de rest zien wij: bioscoop. De kudde, het commerciële [sic] regime, Amerika, Kitsch' (p. 67). Het is echter ironisch dat de provocerende woorden van de Filmliga niet noodzakelijk betekenden dat zij hielden van films met een bijzonder experimentele inslag. We kunnen hierin de kiem herkennen van een doelgroep die vandaag heel groot is geworden, de liefhebbers van de 'betere' film, of commerciële arthouse.

Dat laatste geldt meteen ook als goede omschrijving voor het boek zelf. De beperkingen qua volume en het gebrek aan diepgang voor bepaalde periodes, gekoppeld aan een nood om volledig beschrijvend te willen zijn met betrekking tot veranderingen in de Utrechtse filmarchitectuur, zorgen ervoor dat het boek blijft zweven tussen academisch en populariserend.

Vito Adriaensens
Universiteit Antwerpen

Piet Hazenbosch, *Voor het volk om christus' wil. Een geschiedenis van het CNV* (Hilversum: Verloren 2009) 858 p. ISBN 978-90-8704-094-91. Tevens verschenen als proefschrift aan de Vrije Universiteit 2009.

Het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV) heeft een traditie opgebouwd om de eigen geschiedenis te laten vastleggen door een medewerker. De secretaris Herman Amelink schreef de prachtige 'Banier-reeks' – *Onder eigen Banier, Met ontplooide banieren* en samen met J. Schipper, *De banier opnieuw geven*, waarin de geschiedenis van het CNV tot eind 1945 werd vastgelegd. Bijna letterlijk. Alles werd uitvoerig gedocumenteerd en van 'bewijzen' voorzien. Er werd een dwingende behoefte gevoeld tot verantwoording, tot rechtvaardiging. Dat gevoel werd weer urgent nadat midden jaren zeventig de drie grote vakcentrales – NVV, NKV en CNV – plannen hadden tot intensieve samenwerking. Uiteindelijk leidden de besprekingen tot de fusie van NVV en een deel van het NKV in het FNV. Enkele katholieke bonden en de protestants-christelijke vakcentrale bleven buiten de grote fusie. Er viel weer iets te verantwoorden en dus schreef een oud-medewerker Kars Dijkstra in 1979 het vierde boek over de geschiedenis van het CNV: *Beweging in beweging. Het CNV na 1945*.

Toch zou de ontzuiling ook greep krijgen op de christelijk-sociale beweging. De beweging en de ideologie werd van binnenuit uitgehouden. In een poging dit te stoppen en de christelijk-sociale gedachte van nieuwe impulsen te voorzien werd in 1991 een groot christelijk-sociaal congres georganiseerd. Uit deze grondige bezinning kwamen een aantal initiatieven voort. Er kwam een bijzondere leerstoel 'christelijk-sociaal denken over economie en maatschappij' in 1992 met als eerste hoogleraar Jan Peter Balkenende, het congres zou een jaarlijks vervolg krijgen en er ging een impuls uit naar de geschiedschrijving.

Midden jaren negentig werd er aan diverse boeken over de geschiedenis van de christelijke vakbeweging gewerkt en kwam er een *Cahier over de geschiedenis van de christelijk-sociale beweging*. Het Cahier zou tien jaar achtereenvolgend moeten verschijnen met allerlei deelstudies ter voorbereiding op een overzichtswerk over de honderdjarige geschiedenis van het CNV in 2009. En zo geschiedde. De beleidsmedewerker van de christelijke vakcentrale Piet Hazenbosch werd vrijgesteld en promoveerde op de honderdste verjaardag van het CNV aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Het werd dus een boek in de traditie van het CNV, vooral ook doordat het buitengewoon grondig gedocumenteerd is. Als beleidsmedewerker – sinds 1979 – weet Hazenbosch raad met de overvloedige rapporten. Op kundige wijze componeert hij de beleidsstukken aan elkaar en in vlotte stijl, wat het boek aangenaam leesbaar maakt, vertelt hij aan de hand van terugkerende thema's in perioden van telkens tien jaar wat er geschied is. Dit laatste suggereert ten onrechte een keurige spreiding over de tijd. Hazenbosch heeft voor de eerste vijf hoofdstukken, dus de eerste vijftig jaar, slechts 200 pagina's nodig. Daarin staat op de keper beschouwd niets nieuws. Hazenbosch heeft de relevante gegevens bij elkaar gesprokkeld en helder en accuraat weergegeven.

Het zwaartepunt van deze CNV geschiedenis ligt dus op het recente verleden. Ter illustratie: voor de periode 1990 tot heden benut Hazenbosch eveneens 200 pagina's. Hoewel het stof nog niet is neergedwarreld op deze tijd, stapt Hazenbosch er doorheen met het zelfvertrouwen van de beleidsmedewerker; hij kent zijn stukken. Met de notulen van de Verbondsraad in de ene hand en de diverse project- en werkgroepverslagen en campagnes in de andere hand wordt de moderne geschiedenis van de vakcentrale beschreven. Net als zijn voorganger Amelink legt de auteur zijn eigen (werkzame) verleden vast. Deze geschiedenis van binnenuit is de kracht van het boek. Het zal nog jaren als naslagwerk gebruikt gaan worden.

Tegelijk is deze geschiedenis van binnenuit ook de zwakte van het boek. Kan een medewerker voldoende afstand nemen van zijn eigen verleden en dat van zijn baas, die het boek financierde, om tot degelijke wetenschappelijk geschiedschrijving te komen? De verdedigende toon die de vroegere CNV geschiedschrijvers typeerde, is nauwelijks bij Hazenbosch te bespeuren, maar kritiekloos is zijn verhaal wel. Dit wordt bevorderd door zijn eenzijdig gebruik van bronnen. De auteur put uitsluitend uit het CNV archief. Het is zeer de vraag of zijn definitie van wetenschap voldoet: 'de beschrijving moet zoveel mogelijk gebaseerd zijn op toegankelijke en betrouwbare bronnen, de verklaring moet aannemelijk gemaakt worden' (p. 758). Hoe aannemelijk is de beschrijving van de federatiebesprekingen midden jaren zeventig als de archieven van het NVV en NKV niet in de studie betrokken worden? Met een dergelijke eenzijdigheid is de wetenschap niet gebaat. De complexe achtergrond van deze besprekingen, de dynamiek van de verschillende ontwikkelingen, zoals de ontzuiling, de overgang van een industriële naar een dienstverlenende economie, de maatschappelijke polarisatie en hun onderlinge wisselwerking blijven buiten beschouwing. Door het ontbreken van analyse en interpretatie mist de beschrijving diepgang. Uiteindelijk concludeert Hazenbosch dat het CNV afhaakt door vast te houden aan de eigen identiteit. Dat stond toen ook in het persbericht, maar wat die identiteit inhield, vermeldt Hazenbosch niet. Hij hanteert haar als een vast gegeven, maar dat was het zeker niet in die snel veranderende maatschappij, zoals ook Van Zuthem in zijn rapport *Een onbeweegelijke beweging* aantoonde. Dat de christelijke identiteit in de honderdjarige geschiedenis van de vakcentrale voortdurend veranderde en ook weleens als wapen misbruikt werd, komen we door een gebrek aan historische analyse niet te weten. Te weinig zijn de onderlinge tijdvakken met elkaar vergeleken. Geschiedschrijving is meer dan het kundig aan elkaar schrijven van nota's.

Hazenbosch heeft als een beleidsmedewerker een dik en nuttig naslagwerk geschreven, waarbij de promotor vergat hem erop te wijzen dat de wetenschap andere eisen stelt.